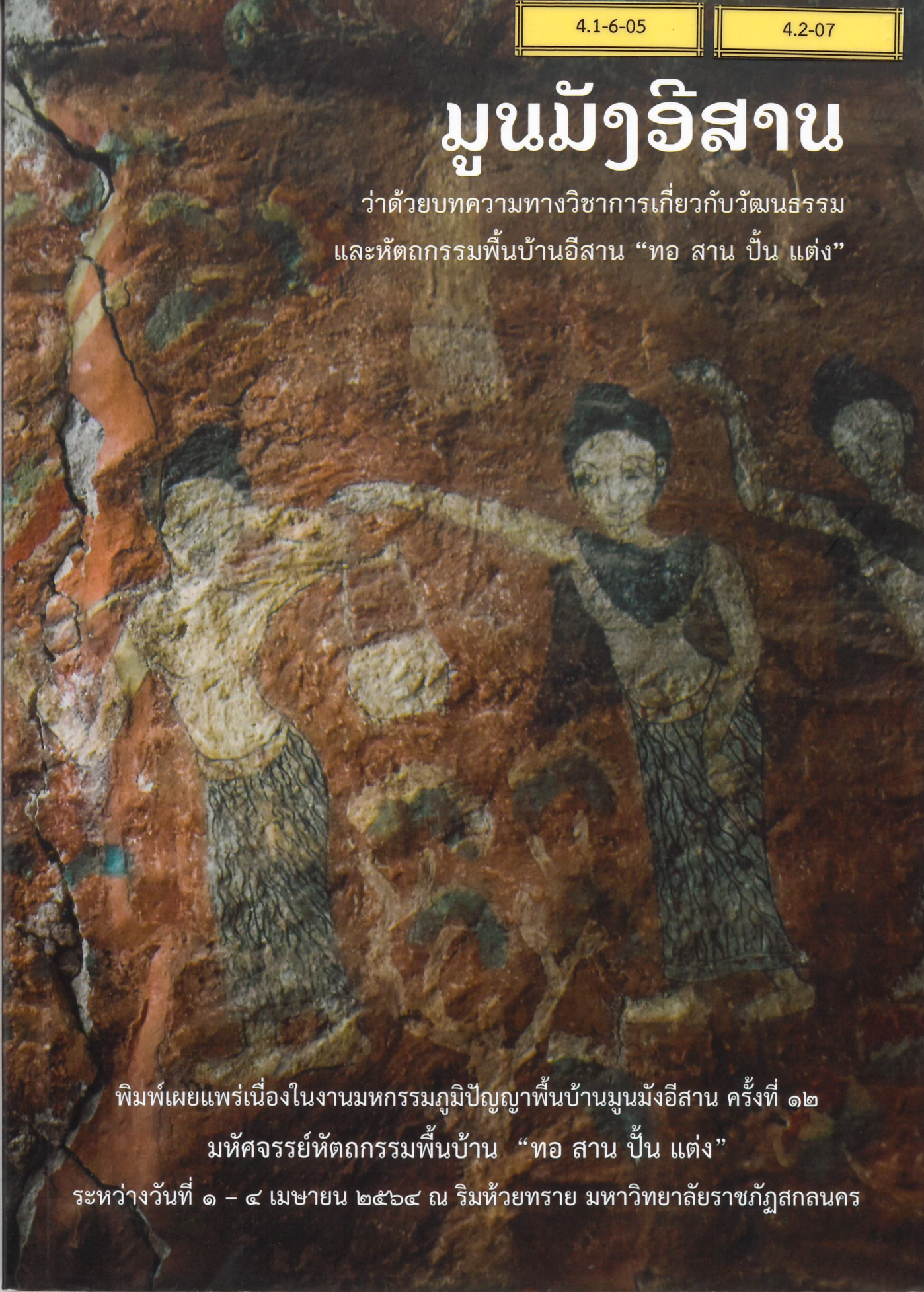

มุนมังอีสาน

ว่าด้วยบทความทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรม
และหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน “ทอ สาน ปั่น แต่ง”

พิมพ์เผยแพร่เนื่องในงานมหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านมุนมังอีสาน ครั้งที่ ๑๒
มหัศจรรย์หัตถกรรมพื้นบ้าน “ทอ สาน ปั่น แต่ง”
ระหว่างวันที่ ๑ - ๔ เมษายน ๒๕๖๔ ณ ริมห้วยทราย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

มูนมังอีสาน

ว่าด้วยบทความทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรม
และหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน “ทอ สาน ปั่น แต่ง”

ปีที่พิมพ์ :	พ.ศ. ๒๕๖๔
จำนวนที่พิมพ์ :	๓๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย :	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ที่ปรึกษา :	
พระครูปลัดศรีธรรมวัฒน์	ประธานศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านห้วยภูพาน
นางฟองจันทร์ อรุณกมล	ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร
นายประสิทธิ์ คະเลรัมย์	ที่ปรึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผศ.ปรีชา ธรรมวินทร	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผศ.พิทักษ์ชัย จตุชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.อิทธิราช นันชนดี	มหาวิทยาลัยนครพนม
ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
บรรณาธิการ :	
ผศ.ดร.สถิตย์ ภาคมฤค	
กองบรรณาธิการ :	
นายพจนวราภรณ์ เขจรเนตร	นางสาวชุตินา ภูลวรรณ
นายกฤษดากร บรรลือ	นางสาวปวีณา ลีทอง
นางสาวเอกสุดา ไชยวงศ์คต	
อำนวยการผลิต :	
นายสุรสิทธิ์ อัยปัตตมาวงศ์	ผศ.ดร.พุฒจักร สิทธิ
นางสาววิชฌานกาญจน์ ขอนยาง	นางนงเยาว์ จารณะ
พิสูจน์อักษร :	
นางสาวจินตนา ลินโพธิ์ศาล	นายเพชร ทองนาค
นายไตรภพ พาลีรักษ์	
ศิลปกรรม/แบบปก :	นายหัตถไชย ศิริสถิตย์
พิมพ์ที่ :	นิติธรรมการพิมพ์

๗๖/๑๒๕-๓ หมู่ ๑๕ ต.บางม่วงใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ๑๑๑๔๐

โทรศัพท์. ๐ ๒๔๐๓ ๔๕๖๗, ๐๘ ๑๓๐๙ ๕๒๑๕ email : niti2512@hotmail.com

จากปก : ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในวิหารวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาผึ้ง อำเภอนาแห้ว จังหวัด
แสดงเรื่องราวในมหาชาติชาดก ตอนนางอมิตตดาหรืออมิตตดาปนา
ถูกเหล่านางพราหมณีกล่าวบริภาษขณะไปหาบน้ำที่บ่อ
ปรากฏภาพของ “คุน้ำ” ภาชนะเครื่องจักสานที่ทำด้วยเส้นไม้ไผ่
ทาเคลือบผิวด้วยชั้นผสมน้ำมันยาง เพื่อไม่ให้น้ำไหลออกจากภาชนะ

สารบัญ
 มุนมั่งอีสาน
 ว่าด้วยบทความทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรม
 และหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน “ทอ สาน ปั่น แต่ง”

คำนำ		(๕)
๑.	ความเป็นมาของการจัดงาน มหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้าน “มุนมั่งอีสาน” ปวีณา ลีทอง	๗
๒.	มรดกภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน เอกสุตา ไชยวงศ์คต	๑๕
๓.	ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานวัดศรีชมชื่น ตำบลพิमान อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ - ๒๕ อธิราชย์ นันขันตี	๒๑
๔.	ผ้าแพรวชิต : รูปแบบการใช้สีในศิลปหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองสกลนคร กฤษดากร บันลือ	๒๙
๕.	การปรับตัวและส่งเสริม ต่อยอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมย้อมคราม บ้านหนองแซ่ อำเภอกอกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร จินตนา ลินโพธิ์ศาล	๓๗
๖.	การใช้กิจกรรมตัวอย่างเพื่อพัฒนาสื่อการสอนในรายวิชาการออกแบบสื่อ และนวัตกรรมศิลปศึกษาและการจัดชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้เทคนิคศิลปะภาพพิมพ์ด้วยกระบวนการพิมพ์ย้อมจากสีธรรมชาติ เพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ชญุตว์ อินทร์ชา	๔๕

๗. หัตถกรรมเครื่องจักสานในชีวิตชาวอีสาน
ชุตีมา ภูลวรรณ
๘. เครื่องปั้นดินเผาในวิถีชีวิตของชาวอีสาน
สถิตย์ ภาคมฤค
๙. ตำราจัดบุญพระเวศเมืองร้อยเอ็ด ฉบับโบราณ
ยุทธพงศ์ มาตย์วิเศษ
๑๐. มองบริบทสังคมอีสานผ่านจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัยนาฬิง
ตำบลนาฬิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
ธีระวัฒน์ แสนคำ
๑๑. เครื่องแขวน หัตถศิลป์ของไทยในถิ่นอีสาน
รัฐศาสตร์ บาทซารี
ปกรณ์ ปุกหุด

๕๕
๖๑ “การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เป็น
พันธกิจอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่มีสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
ทำหน้าที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนตามพันธกิจ โดยสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
๖๗ มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานคือ “เป็นสถาบันแห่งการพัฒนาองค์ความรู้ เชิดชูภูมิปัญญา
พัฒนาท้องถิ่น อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม” การดำเนินงานจึงอยู่ในลักษณะที่เน้นการศึกษา
คำว่า และรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในเขตจังหวัดสกลนครตลอด
พื้นที่วัฒนธรรมในอาณาบริเวณแอ่งสกลนคร เพื่อสร้างฐานข้อมูลองค์ความรู้ ที่สามารถ
เผยแพร่ และรองรับการให้บริการสืบค้น และต่อยอดข้อมูลทางวิชาการสำหรับผู้สนใจ

๗๓ ในปีงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยสถาบันภาษา
ศิลปะและวัฒนธรรม ร่วมกับจังหวัดสกลนคร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร
เทศบาลนครสกลนคร การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร สภาวัฒนธรรมจังหวัด
๘๓ สกลนคร ได้กำหนดจัดโครงการมหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านมูนมังอีสาน ครั้งที่ ๑๒
“ทอ สาน ปั่น แด่ง” ขึ้น เพื่ออนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร
และส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงาม รวมไปถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครให้เป็นที่
รู้จักอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังให้มีการจัดพิมพ์หนังสือ “มูนมังอีสาน” ว่าด้วยบทความ
ทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน “ทอ สาน ปั่น แด่ง” อีกด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ขอขอบคุณหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่กรุณา
ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการด้วยดีเสมอมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้
จะอำนวยประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน
สำหรับผู้สนใจ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างสิ่งที่ทำให้เกิดสำนึกรักท้องถิ่นและ
ประเทศชาติอย่างมั่นคงสืบไป.

กองบรรณาธิการ

งานวิชาการและวิจัย

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ความเป็นมาของการจัดงาน มหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้าน “มูนมั่งอีสาน”

ปวีณา ลีทอง^๑

คำว่า “มูนมั่งอีสาน” ประกอบด้วยคำว่า “มูนมั่ง” เป็นคำภาษาถิ่นแปลว่า “มรดก หรือสิ่งที่ตกทอด” ผสมกับคำว่า “อีสาน” เป็นคำบาลีสันสกฤต แปลว่า “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ดังนั้นคำว่า “มูนมั่งอีสาน” จึงหมายถึง ทุกสิ่งที่เป็นมรดกตกทอดของชาวอีสานหรือของผู้คนบนผืนแผ่นดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับตั้งแต่ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

งานมหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้าน “มูนมั่งอีสาน” เป็นงานสำคัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เริ่มต้นจัดขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๑ ภายใต้ชื่อ “โครงการนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมมูนมั่งอีสาน” ดำเนินงานโดยหน่วยวิเคราะห์ทางด้านวัฒนธรรมวิทยาลัยครูสกลนคร ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามภารกิจของวิทยาลัยครูในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและให้บริการวิชาการแก่สังคม และมีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.๒๕๑๘ ที่กำหนดให้วิทยาลัยครูทำหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่ทางวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ การจัดงานได้รับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดงานดังนี้

๑. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชน เห็นคุณค่าและซาบซึ้งในเอกลักษณ์ที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน
๒. เพื่อดำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางสังคมให้คงอยู่และสืบทอดต่อ ๆ ไป
๓. เพื่อเผยแพร่และรักษาขนบธรรมเนียมศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน
๔. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน หน่วยงานราชการ องค์กรรัฐวิสาหกิจ และเอกชนได้มีส่วนในการจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม
๕. เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของวิทยาลัย สร้างความเข้าใจ และสัมพันธภาพอันดีระหว่างวิทยาลัยกับท้องถิ่น

^๑ นักศึกษาสาขาราชการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขบวนแห่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ย้อ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอมือง
ในงานนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรม “มูนมั่งอีसान”
ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒ ณ วิทยาลัยครู
ที่มาภาพ : ศูนย์สกลนครศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ

โครงการนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมมูนมั่งอีसान ในระยะแรกมีข
การจัดงานประกอบด้วย การจัดแสดงนิทรรศการภูมิปัญญาพื้นบ้าน การจัดการป
และการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม โดยมีการจัดงานอย่างต่อเนื่อง ครั้นต่อมามหาวิ
ราชภัฏสกลนคร โดยสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม ร่วมกับจังหวัดส
องค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร เทศบาลนครสกลนคร การท่องเที่ยวแ
จังหวัดสกลนคร และสภาวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร ยกกระตือรือร้นการจัดงาน
“งานมหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านมูนมั่งอีसान”

คร
ที่ ๒
คร
คร

ขบวนแห่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ย้อ ที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมหนองหานสกลนคร
ในงานนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรม “มูนมังอีสาน” ครั้งที่ ๒
ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒ ณ วิทยาลัยครูสกลนคร
ที่มาภาพ : ศูนย์สกลนครศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

าย
วด
ลัย
คร
ษา
น

ลำดับการจัดงานมหกรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน “มูนมังอีสาน”

- ครั้งที่ ๑ นิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมมูนมังอีสาน ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑
- ครั้งที่ ๒ นิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมมูนมังอีสาน ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๖ มกราคม ๒๕๖๒
- ครั้งที่ ๓ นิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมมูนมังอีสาน ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๖ มกราคม ๒๕๖๖